

והפירוש של ההיקש הראשון הוא — מה נערה המאורסה ניתן להצילה בנפשו של הבעול, כמו כן גבי רוצח ניתן להציל את הנרצח בנפשו של הרוצח. אלא דלפ"ז צריך לפרש את החלק השני של ההיקש גם כן, דמה רוצח יהרג [הרוצח] ולא יעבור, אף גבי נערה המאורסה יהרג [הבעול שהנהו במקום הרוצח] ואל יעבור והיה הכל עולה יפה, אבל מכיון דבספרינו גרסינן תהרג ואל תעבור, הרי ע"כ מקשינן רוצח לנערה המאורסה ממש, וכן נערה המאורסה לרוצח ממש, ולכאורה אין שום דמיון בין נערה המאורסה לרוצח.

ונראה שזהו מה שהכריח את רש"י בסנהדרין [דף ע"ג ע"א] לפרש מה דאיתא במשנה שם: ואלו הן שמצילין אותן בנפשו וכו', ופירש"י ואלו שמצילין מן העבירה בנפשו ניתנו ליהרג לכל אדם כדי להצילן מן העבירה וכו', והיינו משום דלפי עומק הפשט האנו עסוקין בדבר העבירה ולא בדבר הפגם, שהרי התורה דנה אם חטאה הנערה בביאה כדי שנענשנה, ואמרה התורה כי כאשר יקום גו' צעקה הנערה ואין מושיע לה — מעבירה זו, וכמו שמבואר בסוגיא שם שכשם שברציחה אונס פטור כמו כן בעריות אונס פטור, ועיי"ש.

כ"ג, ג'. לא יבא ממזר בקהל ה'.

באמת יש לנו לעיין מה ענינם של כל דיני אישות ונישואין בספר דברים, דהלא ביארתי בכמה מקומות [עיין לעיל בפרשת שופטים [י"ז פי"ח] ולהלן בפרשת וילך

תקשי הא בפ"א מאישות [הנ"ל] הביא קרא דבא עליה ושנאה'. אבל האמת דשם הביא רק דקודם הביאה צריך הוא לקדשה שהרי הביאה שהוזכרה כאן היא משום הוצאת ש"ד על ידי הביאה, וא"כ אמאי הוצרך להזכיר הקידושין, אלא ודאי משום דאסור לבוא עליה קודם שיקדשנה, משא"כ כאן דעיקר הראיה ממה שהוצרך זה לגרשה אם לא מצאה חן בעיניו, וא"כ הביאה לא הוצרכה כאן — אלא שגם היא א' מהקנינין לפיכך הביא פסוק זה, ודו"ק.

כ"ב, כ"ו. ולנערה לא תעשה דבר גו' כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה.

ופירש"י וז"ל: לפי פשוטו זהו משמעו כו' ורבתינו דרשו הרי זה בא ללמד ונמצא למד וכו'. כוונת רש"י היא למה שדרשו חז"ל בסנהדרין [דף ע"ד ע"א]: דתניא רבי אומר כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה למדנו מרוצח מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח לנערה המאורסה מה נערה המאורסה ניתן להצילו בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו ומקיש נערה המאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור, עכ"ל הגמרא שם.

והנה לכאורה פירוש הפסוק הוא שהנערה היא במקום הנרצח והבעול הנהו במקום הרוצח, ומה שאמרו מקיש רוצח לנערה המאורסה בהכרח הכוונה היא המשל של רוצח לנמשל של נערה המאורסה,

5. ההערה היא רק לפי הנוסחא שלפנינו וכן הוא ברוב כתבי היד, אבל בשנויי נוסחאות שברמב"ם מהדורת פרנקל הביא שבקצת כת"י ברמב"ם הל' אישות העתיקו כי יקח איש אשה ובעלה, עיי"ש.

6. נעבד מפי השמועה.

כ"ג, ג'. לא יבא ממזר גו' גם דור עשירי וגו' לא יבא עמוני ומאבי גו' גם דור עשירי גו' עד עולם.

והנה גבי ממזר ודאי הוא דדור עשירי הוא לאו דוקא דק"ל כסתם מתניתין ביבמות [דף ע"ח ע"ב] ממזרין איסורן איסור עולם, ועיי"ש בגמ', וא"כ אמאי גבי ממזרין סמך הכתוב על מאי דכתיב דור עשירי ובעמוני ובמאבי הוצרך הכתוב להוסיף עד עולם. ומזה לכאורה יש להוכיח דהא דאמרו [סנהדרין דף צ"ד ע"א]: גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה היינו עשרה דורות ממש, ולפיכך היה עולה על הדעת גבי עמוני ומאבי דדוקא הוא משום דעל כרחך יש להם הרגשים משלהם, ודו"ק. [וע"ע מש"כ לעיל בפרשת יתרו י"ח פ"ט].

כ"ג, ד'. לא יבא עמוני ומאבי וגו': על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים גו' ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו'.

הנה דעת הרמב"ן בפירושו היא שעמון לא הקדימם בלחם ומים ומאבי שכר עליהם את בלעם בן בעור עיי"ש, וא"כ לכאורה הו"ל להזכיר מאבי קודם עמוני שהרי חטאו של מאבי גדול בהרבה מחטאו של עמוני, והכתוב שהזכיר את עמוני קודם מאבי לכאורה נקט בסדר זו ואצ"ל זו, ודרך המקראות לכתוב בדרך לא זו אף זו. וכפי הנראה כבר עמד הרמב"ן עצמו על מדוכה זו, שהרי כתב וז"ל: והנה עמון הרשיע בזה יותר מכולם כו' ולכך הקדים הכתוב עמוני והקדים להזכיר פשעו על דבר אשר לא

[ל"א פ"א] באריכות] דבאמת ספר דברים הוא ספר הנוגע למלך ולעניני ציבור, והיינו שמשו בעמדו בערבות מואב וראה שהוא לא יכנס לארץ ישראל, החליט לחזור ולשנות את המצוות הנוגעות אל הציבור והכלל, וכן כל עניני הנהגת המלחמה והמשפט, כדי שהמלך החדש ובני ישראל ידעו מה לעשות בהכנסם לארץ ישראל. אבל מדוע נכתבו דינים אלו של ממזר וגיטין ויבום וכדומה בספר זה, הלוא לכאורה מקומם הוא בספר ויקרא עם שאר הלכות עריות וכדומה?

אבל נראה מזה שענין הנישואין אצל בני ישראל אינו ענין פרטי הנוגע לשני הצדדים ומשפחתם בלבד, אלא הוא נוגע לקהל כולו, שעל ידי נישואיו נכנס הבחור לקהל ישראל ונהיה כחלק מהציבור, ולכן מי שאינו יכול לינשא נקרא בתורה ובלשון חז"ל בשם "פסולי קהל", והיינו שהוא נפסל מלהיות חלק מהקהל והוא צריך לישאר כמו שהיה — יחיד לעצמו. ולכן כל הדינים הקשורים עם זה, מי מותר ומתי מותר ואיך פרטי הדברים נעשים, כל זה חלק מתורת הציבור הוא, ושפיר שייכים דינים אלה בספר דברים. וזה הוא הטעם שאם חתן מתפלל בבית הכנסת אז כל הציבור שאצלו פטורין מלומר תחנון — ולא מצינו דין זה באבל ר"ל שאינו פוטר את הציבור מחמתו שלא בבית האבל, אלא משום ששמחת חתן אינו רק שמחתו אלא שמחת כל הציבור, וכולם נפטרים מלומר תחנון מחמת שזו היא שמחתם ממש ולא משום שמחת החתן, ודו"ק⁷.

7. רבינו הוסיף שאפשר מחמת זה נהגו לעשות סעודת שבע ברכות בבית הכנסת, ואף שבאמת שבע ברכות אינם מברכים אלא בבית חתנים, אבל הוא משום שהביהכ"נ — כמקום המיוחד לציבור — נעשה כבית חתנים, ודו"ק.